

ANGEL VILA

La problemàtica social d'Olot a través de la demanda

JOAQUIM AIGUABELLA

Les societats occidentals en l'òrbita capitalista han tingut un creixement econòmic sostingut que, tot i algunes crisis cícliques, no han aconseguit els objectius socials esperats. Aquests, fixats després de la II Guerra Mundial, consistien en una expansió equilibrada que arribés indiscriminadament a tota la població, atenuant d'una vegada les fortes desigualtats socio-econòmiques, la pauperització i la marginació.

La darrera crisi econòmica esdevinguda en més o menys mesura a tots els països occidentals ha agreujat la situació social. A la marginació i pauperització tradicionals s'afegeix un nou exèrcit d'aturats i desplaçats com a conseqüència dels processos de «modernització» i reconversió de les estructures productives. Aquests contingents expulsats o que no s'han pogut enganxar en el carro del «progrés», anomenats «nous pobres», constitueixen la prova més evident i dolorosa d'un sistema que no funciona, almenys per una part molt important de la població. De fet es

produeix un desenvolupament desigual que condemna a la precarietat importants col·lectius dels països «rics».

Òbviament l'Estat espanyol no ha estat aliè a aquests processos ni a tal model de desenvolupament, ans al contrari, la crisi ha colpejat fortament unes estructures productives força més obsoletes i rígides que en la majoria dels països occidentals, els processos de reconversió han estat més profunds i dràstics i s'han perdut més llocs de treball que en els països del nostre entorn.

L'absència d'un autèntic Estat del

Benestar que protegeixi la població en el seu conjunt, una Seguretat Social desenvolupada, molt sovint poc eficaç, contribueixen a empitjorar les situacions dels grups i col·lectius que aquesta mena de desenvolupament ha deixat al marge.

Malgrat la integració en el mateix context econòmic i polític i amb un sistema bàsic comú de Seguretat Social imperant arreu de l'Estat espanyol, les conseqüències socials han estat prou diverses. És a dir, la crisi no afecta de la mateixa manera cadascun dels sectors econòmics ni cadascun dels territoris, sobretot des d'un punt de vista quantitatiu.

No obstant això, en més o menys mesura, arreu es donen situacions de pobresa i marginació, tal com és el cas de la ciutat d'Olot que hom analitza per mitjà de la demanda social arribada als Serveis d'Assistència Primària de l'Ajuntament d'aquesta vila des de l'any 1981 a 1985. Tal anàlisi forma part i es deriva de l'estudi «Un Pla Social per a la Garrotxa» que el Gabinet d'Estudis Socials va realitzar durant l'any 1985 encarregat per la Mancomunitat de la Garrotxa.

Val a dir que la demanda social que arriba als serveis d'Assistència Primària ben segur que no es correspon amb la problemàtica i les necessitats reals de tota la població. El desconeixement i la desconfiança respecte als serveis per part de la població, la manca de resposta i recursos dels serveis institucionals per solucionar certs problemes, serien, entre altres, algunes de les raons per les quals, a través de la demanda explícita, és gairebé impossible poder copsar i mesurar la dimensió real de les necessitats i problemàtiques socials. És a dir, no tota la població afectada per alguna problemàtica socio-econòmica recorre als Serveis Socials. Tan sols ho fa una part. Aquesta, que és la que hom analitza, només és la punta que apareix d'un iceberg molt més important.

La demanda social en el cas de la ciutat d'Olot es dedueix a través de les fitxes obertes dels Serveis Socials de l'Ajuntament per part dels assistents socials que hi treballen. Durant els tres primers anys, 1981/1983, es van obrir fitxes pràcticament en la totalitat dels casos que arribaren. Durant els dos darrers anys, en canvi, no s'ha fet aquesta tasca amb la mateixa exhaustivitat. És per això que el nombre de casos considerats durant 1984 i 1985 és sensiblement inferior al dels anys

QUADRE NÚM. 1. Demandants als Serveis Socials d'Olot, per sexes (1981-1985)

	Homes	Percentatge	Dones	Percentatge	Total
Any 1981	28	38,3	45	61,7	73
Any 1982	40	34,4	76	65,6	116
Any 1983	37	40,6	54	59,4	91
Any 1984	16	32,6	33	67,4	49
Any 1985	30	55,5	24	44,5	54
TOTAL	151	39,4	232	60,6	383

FONT: «Un Pla Social per a la Garrotxa». Gabinet d'Estudis Socials, 1986.

immediatament precedents.

Segons les esmentades fitxes, durant els cinc anys s'han atès 383 casos, referents a 262 famílies, distribuïdes segons el Quadre núm. 1.

Les dones són les principals demandants dels Serveis Socials —cobreixen el 60% de la demanda d'aquest quinquenni. Es constata la tendència que és la dona la que més freqüentment s'apropa als Serveis Socials per a plantejar les necessitats familiars. Als homes els costa més de fer aquest pas, bé perquè en termes reals la seva situació és millor, o bé perquè no es correspon amb la imatge tradicional del paper de l'home.

Quant a edats, té un pes important la població major de més de 65 anys que planteja les seves necessitats d'una manera explícita, amb més d'un 30% del conjunt de casos de tot el quinquenni. L'any 1982 gairebé són el 40% dels demandants.

Segueixen, amb un percentatge lleugerament menor, els qui es troben entre els 30 als 49 anys, i també el grup de 20 a 29, que correspon a matrimonis amb fills generalment en edat escolar.

És petit el nombre de joves de menys de 20 anys que arriben als Serveis Socials (un 5,7%).

La majoria de famílies (al voltant del 80%) que plantegen explícitament llurs problemes tenen fills, i una bona part d'elles (90) en tenen més de 3, la qual cosa fa que les necessitats familiars i els problemes conseqüents s'agreguin segons el nombre de fills. Cal remarcar que el percentatge de famílies amb un nombre més elevat de fills correspon a la primera part del període estudiat, en què es portava el control amb més exhaustivitat (l'any 1981 i el 1982 aquestes famílies ultrapassen el 40% del total).

El creixement econòmic de les societats occidentals no ha aconseguit sempre els objectius socials esperats.

QUADRE NÚM. 2. Demandants als Serveis Socials d'Olot, per edats (1981-1985)

	-20	%	20-29	%	30-49	%	50-65	%	+65	%	N.C.	%	Total
Any 1981	2	3,3	11	18,3	15	25,0	13	21,6	16	26,6	3	5,0	60
Any 1982	4	4,1	11	11,3	23	23,7	12	12,3	38	39,1	9	9,2	97
Any 1983	6	9,8	8	13,1	20	32,7	9	14,7	14	22,9	4	6,5	61
Any 1984	3	10,7	6	21,4	6	21,4	6	21,4	5	17,8	2	7,1	28
Any 1985	--	--	2	12,5	7	43,7	--	--	6	37,5	1	6,2	16
	15	5,7	38	14,5	71	27,1	40	15,3	79	30,2	19	7,2	262

FONT: Id.

QUADRE NÚM. 3. Demandants als Serveis Socials d'Olot, per nombre de fills (1981-1985)

	Cap	%	1-2	%	3-4	%	+4	%	N.C.	%	Total
Any 1981	13	21,6	22	36,6	11	18,3	11	18,3	3	5,0	60
Any 1982	19	19,5	34	35,0	18	18,5	19	19,5	7	7,2	97
Any 1983	10	16,3	25	40,9	16	26,2	4	6,5	6	9,8	61
Any 1984	11	39,2	8	28,5	3	10,7	3	10,7	3	10,7	28
Any 1985	2	12,5	6	37,5	3	18,7	2	12,5	3	18,7	16
TOTAL	55	21,0	95	36,3	51	19,5	39	14,9	22	8,4	262

FONT: id.

Tenint en compte el lloc de naixement dels demandants, la meitat són de fora de Catalunya, la qual cosa palesa que els Serveis Socials d'Olot reben preferentment la demanda de persones i famílies immigrades que han nascut fora de Catalunya. De l'altra meitat, només 75 famílies procedeixen d'Olot i comarca. La resta han nascut en altres municipis de Catalunya.

Cal remarcar, quant al lloc de residència actual dels demandants, que el percentatge corresponent a famílies que viuen al medi vell —el barri socio-urbanístic i d'habitatge

més degradat— representa més de la tercera part del total (95 famílies), tot i que la població d'aquest barri només representa el 9,5% de tota la ciutat d'Olot.

És significatiu que només un 6,5% dels demandants provenen d'altres municipis de la comarca, per la qual cosa es pot deduir que els Serveis Socials d'Olot atenen pràcticament en la seva totalitat persones i famílies residents en aquesta ciutat. I només s'han atès en aquest quinquenni 8 persones residents fora de la comarca, que poden considerar-se com a transeünts.

Menys del 20% del total de demandants són solters, mentre que més del 50% són persones casades. El 12% són vidus que, ben segur, corresponen a persones del grup d'edat de gent gran que plantegen llurs necessitats als Serveis Socials.

Cal subratllar que, de tots els demandants, només un 14% tenen treball estable. Més d'una quarta part (68 persones) es troben en situació d'atur, i al voltant d'un 10% afirmen realitzar un treball marginal. És a dir, que prop d'un 40% dels qui han acudit al servei, durant aquest quinquenni es trobaven en una difícil

QUADRE NÚM. 4. Lloc de naixement dels demandants als Serveis Socials d'Olot (1981-1985).

	Comarca	%	Resta Catalunya	%	Fora Catalunya	%	N.C.	%	Total
Any 1981	19	31,6	6	10,0	21	35,0	14	23,3	60
Any 1982	25	25,7	11	11,3	43	44,3	18	18,5	97
Any 1983	21	34,4	7	11,4	24	39,3	9	14,7	61
Any 1984	9	32,1	4	14,2	9	32,1	6	21,4	28
Any 1985	1	6,2	2	12,5	3	18,7	10	62,5	16
TOTAL	75	28,6	30	11,4	100	38,2	57	21,8	262

SOCIOLOGIA

QUADRE NÚM. 5. Lloc de residència dels demandants als Serveis Socials a Olot (1981-1985).

	Nucli Vell		Resta Olot		Comarca		Fora Comarca		N.C.		Total
		%		%		%		%		%	
Any 1981	29	48,3	27	44,9	1	1,6	1	1,6	2	3,3	60
Any 1982	31	31,9	54	55,6	7	7,2	2	2,0	3	3,0	97
Any 1983	21	34,4	30	49,1	6	9,8	2	3,2	2	3,2	61
Any 1984	8	28,5	15	53,5	1	3,5	3	10,7	1	3,5	28
Any 1985	6	37,5	5	31,2	2	12,5	--	--	3	18,7	16
TOTAL	95	36,3	131	50,0	17	6,5	8	3,1	11	4,2	262

FONT: *íd.*

QUADRE NÚM. 6. Estat civil dels demandants als Serveis Socials a Olot (1981-1985).

	Solters		Casats		Vidus		Separats		N.C.		Total
		%		%		%		%		%	
Any 1981	14	23,3	33	55,0	5	8,3	7	11,6	1	1,6	60
Any 1982	15	15,4	63	64,9	11	11,3	6	6,1	2	2,0	97
Any 1983	11	18,0	32	52,4	8	13,1	10	16,3	--	--	61
Any 1984	10	35,7	8	28,5	5	17,8	3	10,7	2	7,1	28
Any 1985	2	12,5	7	43,7	3	18,7	3	18,7	1	6,2	16
TOTAL	52	19,8	143	54,6	32	12,2	29	11,1	6	2,3	262

FONT: *íd.*

situació econòmica, atès que o estaven aturats o només feien treballs marginals. Un terç dels demandants del conjunt del quinquenni són jubilats o pensionistes, un nombre prou elevat i significatiu del grup que amb un major percentatge recorre als Serveis Socials, i amb uns ingressos generalment força reduïts. Un altre 10% correspon a mestresses de casa.

Tots aquests grups, excepte els que tenen treball estable, presenten unes economies normalment molt febles (aturats, treballs marginals, jubilats, mestresses de casa...), i que es corresponen amb els problemes presentats en el Quadre núm. 8.

En el Quadre núm. 8 es recullen les problemàtiques plantejades pels demandants durant els darrers cinc anys a Olot. N'hi ha que presenten més d'un problema alhora, i és per això que els percentatges que s'hi contenen no es refereixen al 100%

MEL

Els Serveis Socials d'Olot reben preferentment la demanda de persones i famílies immigrades.

Quantitativament, la crisi no afecta de la mateixa manera cadascun dels sectors econòmics.

QUADRE NÚM. 7. Situació laboral dels demandants als Serveis Socials d'Olot (1981-1985).

	Treball estable		Treball marginal		Atur		Jubilat o Pension.		Mestres-sa casa		Estud.		N.C.		Total
		%		%		%		%		%		%		%	
Any 1981	7	11,6	4	6,6	20	33,3	18	30,0	8	13,3	1	1,6	2	3,3	60
Any 1982	11	11,3	5	5,1	23	23,7	35	36,0	16	16,4	2	2,0	5	5,1	97
Any 1983	11	18,0	10	16,3	16	26,2	19	31,1	1	1,6	3	4,9	1	1,6	61
Any 1984	3	10,7	4	14,2	9	32,1	7	25,0	1	3,5	--	--	4	14,2	28
Any 1985	6	37,5	2	12,5	--	--	6	37,5	1	6,2	--	--	1	6,2	16
TOTAL	38	14,5	25	9,5	68	26,0	85	32,5	27	10,3	6	2,3	13	4,9	262

FONT: id.

dels problemes, sinó que es calculen segons les persones que els han plantejat, i el percentatge que representen aquestes en relació al total de demandants.

La problemàtica econòmica, que fonamentalment abasta les demandes de necessitats econòmiques, treball i habitatge (vegeu l'esmentat quadre) té un pes cabdal en el conjunt. Un 44,3% dels demandants la planteja directament, un 17,2% es refereix a la manca de treball, i un 7,3% ho fa exposant deficiències referents a l'habitatge.

No és, doncs, arriscat ni gratuït

afirmar que els problemes econòmics o la manca important de recursos estan a la base d'una bona part de les demandes presentades i com a causa de molts altres problemes (desestructuracions familiars, abandonó dels fills, alcoholisme, etc.).

Els problemes lligats a la salut conformen el segon grup de la problemàtica arribada als Serveis Socials. Són qüestions que en el citat quadre consten com directament de salut (46,9%), disminuïts (5,7%) i alcoholisme (4,2%). És a dir, que la meitat dels demandants plantegen alguna qüestió lligada amb la salut.

Aquests dos grups (economia i salut) constitueixen, doncs, els eixos bàsics que recullen la major part de la problemàtica fonamental que es planteja als Serveis Socials d'Olot.

També adquireixen uns percentatges notables els relacionats amb el bloc de la família (16%), vellesa (17,9%) i ensenyament (1,9%).

La resta (deixant de banda tramitacions, que té un 13,4%) aconsegueix uns nivells molt reduïts, inferiors en tots els casos al 2% del total de persones. De forma exhaustiva, però, es poden apreciar en el quadre comentat.

QUADRE NÚM. 8. Problemàtiques presentades pels demandants als Serveis Socials d'Olot (1981-1985).

	Any 81	%	Any 82	%	Any 83	%	Any 84	%	Any 85	%	Total	%
Necessitats econòmiques	29	48,3	37	38,1	34	55,7	12	35,3	4	16,7	116	44,3
Treball	10	16,7	13	13,4	13	21,3	8	23,5	1	4,2	45	17,2
Habitatge	6	10,0	3	7,2	3	4,9	1	2,9	2	8,3	19	7,3
Salut	29	48,3	48	49,5	29	47,5	8	23,5	9	37,5	123	46,9
Disminuïts	1	1,7	6	6,2	6	9,8	1	2,9	1	4,2	15	5,7
Alcoholisme	2	3,3	4	4,1	3	4,9	2	5,9	--	--	11	4,2
Familiars	13	21,7	15	15,5	7	11,5	5	14,7	2	8,3	42	16,0
Vellesa	9	15,0	19	19,6	12	19,7	4	11,8	3	12,5	47	17,9
Ensenyament	2	3,3	1	1,0	--	--	2	5,9	--	--	5	1,9
Prostitució	2	3,3	--	--	--	--	1	2,9	--	--	3	1,1
Tramitacions	9	15,0	20	20,6	5	8,2	1	2,9	--	--	35	13,4
Transeünts	1	1,7	1	1,0	--	--	1	2,9	--	--	3	1,1
Empresonament	--	--	2	2,1	1	1,6	--	--	1	4,2	4	1,5
Estrangers	--	--	1	1,0	--	--	--	--	--	--	1	0,4
Delinqüència	--	--	2	2,1	1	1,6	--	--	--	--	3	1,1
TOTAL	113		176		114		46		23		472	

FONT: id.

A tall de resum val a dir que les problemàtiques socials que s'expliciten a través dels Serveis Socials, tal com s'ha dit, tenen en la seva majoria una motivació de caire econòmic —60% de problemes econòmics i manca de treball—. La salut és també un problema molt explicitat (46,9%). En canvi, la problemàtica familiar només es presenta en un 16% dels casos.

És a dir, que en la majoria de les

vegades els Serveis Socials han d'atendre i fer front a problemàtiques que fugen de les seves competències, no disposen dels recursos necessaris i, en fi, són incapaços d'aportar solucions a les demandes que els arriben.

Tals problemàtiques afecten de manera important la població vella (30,2% de les demandes), a la qual, a part dels problemes propis de l'edat i la salut, s'afegeix una precà-

ria situació econòmica per la insuficiència de les pensions.

Les famílies nombroses i els aturats són també els col·lectius que registren una major demanda a causa de la desprotecció que pateixen i la quasi manca de subsidis o ajudes que reben del nostre sistema de Seguretat Social.

Per fi, la població immigrada —més del 50% de demandants— és la que es veu més afectada per la problemàtica social, sobretot la que porta menys temps a Catalunya. La dificultat d'integració al medi, nivells d'estudis i qualificació professional baixos, fan difícil entrar en el món del treball i en el context en què viuen. Estan en alt risc de caure en una posició de marginació i es desenvolupa un marc idoni per a l'aflorent de situacions de violència, dins i fora del nucli familiar. Tal context afavoreix i propicia tot tipus de problemàtiques que fins i tot poden esdevenir formes de delinqüència i/o drogaadició.

Un alt percentatge de demandants viuen al barri vell.

Joaquim Aiguabella és historiador i pertany al Gabinet d'Estudis Socials.